

PREDGOVOR

U dvanaestom po redu broju časopisa *Historijski pogledi*, pred naučnu, prije svega historijsku javnost, prezentovana je raznovrsna historijska tematika. Ista tretira brojna pitanja iz moderne i savremene historije Bosne i Hercegovine, ali i šireg europskog prostora. Najznačajniji sadržaji su objavljeni u rubrici *Članci*, gdje je predstavljeno ukupno osamnaest (18) veoma sadržajnih historijskih radova, koji se bave raznovrsnim pitanjima iz moderne i savremene historije, čiji su autori afirmisani istraživači iz nekoliko europskih zemalja. U ovom broju časopisa, u poglavlju *Prikazi*, dat je osvrt na četiri (4) zanimljive historijske publikacije, jedan rad se odnosi na poglavlje *Polemike*, te je na kraju dat opširan pregled *Aktivnosti Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla u 2023. godini*.

Prvo poglavlje počinje tretiranjem složenog historijskog pitanja, vezanog za odnos Rusije prema aneksionoj krizi (1908-1909). U radu su iznesene važne historijske činjenice, pretežno vezane za rusku historiografiju, te doneseni zanimljivi stavovi, koji daju jednu novu sliku ovog za Bosnu i Hercegovinu važnog historijskog pitanja. Zanimljiv i sadržajan rad, zasnovan na bogatoj historiografskoj osnovi vezan je za prilike u Kosovskom vilajetu i geostrateške planove Osmanskog carstva vezane za ovu osmansku pokrajinu, a u okviru rješavanja složenog Istočnog pitanja. Pored toga, što donosi nove historijske činjenice, ovaj rad ukazuje na posebnu važnost Kosovskog vilajeta u ukupnim osmanskim prilikama na Balkanu krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Zanimljiv rad se odnosi na historijske tragove vezane za Južnu Grenevu (Grčka), u vrijeme viševjekovne osmanske uprave. Analizom deftera, te osvrtom na historijske događaje, život i tradiciju ljudi ovog područja, ukazano je na tragove višestoljetnog osmanskog uticaja i djelovanja na ovo područje. Da premjeri iz austrougarskog perioda, mogu predstavljati važnu dokumentarnu osnovu, najbolje je pokazano na primjeru travničkih medresa, pri čemu je na osnovu predočenih premjera analizirana lociranost i graditeljske posebnosti istih, od austrougarskog perioda do danas. Jedan rad se odnosi na nastanak i tipologiju nišana na južnoslovenskim prostorima, a na primjeru nišana u selu Glisnica kod Pljevalja. U istom su predstavljene detaljne karakteristike i posebnosti nišana na ovom području. U posebnom radu, dat je opširan osvrt na kontinuitet hrvatske hegemonističke politike prema Bosni i Hercegovini od 1878. do 1941. godine. U istom je ukazano na uzročno-posljedični tok takve politike kroz navedeni period.

Dva veoma zanimljiva sadržaja tretiraju pojavu Holodomora u Ukrajini 1932-1933. godine. Ova historijska tematika se posmatra iz perspektive tadašnje nerežimske štampe. Navedeni radovi predstavljaju spoznajni novitet za bosanskohercegovačku naučnu javnost. Kroz dva zanimljiva sadržaja, ukazano je na značaj obrazovanja u socijalističkom periodu, za ukupne društveno-političke, privredne i nacionalne odnose na Kosovu. Zanimljiv rad, sa bogatom historiografskom osnovom, te važnim i novim podacima tretira sovjetsko-

čehoslovačku naučno tehničku saradnju u Hruščovom i ranom Brežnjevom periodu. U radu je ukazano na značaj te saradnje za države Istočnog bloka u vrijeme Hladnog rata. Jedan rad se bavi odnosima između Kosova i Albanije u periodu 1968-1969. godine. Sadržajno zanimljiv rad, tretira odnos bošnjačke dijaspore prema Islamskoj zajednici u vrijeme socijalizma, a kroz članke časopisa *Bosanski pogledi*, koji je u navedenom vremenu bio važan časopis bosanskohercegovačke dijaspore. Rad ukazuje na neslaganje i nezadovoljstvo Bošnjačke dijaspore, posebno sa vrhom Islamske zajednice u Jugoslaviji u ovom periodu. Bitna tematika se odnosi na važnost i ulogu međunarodnih presuda o Bosni i Hercegovini u geopolitičkim promjenama. Kroz analitičko sagledavanje presuda, predočen je osnovni pravno-politički „kapital“ istih, važan u normalizaciji i uređenju odnosa na Balkanu. U posebnom radu, tretirano je i djelovanje ruske politike u Bosni i Hercegovini (1992-2022), te je ukazano na njenu posljedičnost, kako na prilike u Bosni i Hercegovini, tako i na šire okruženje. Rad *Adžarsko-Gruzijska kriza i Turski stav 2004. godine*, ukazuje na okolnosti koje su uticale na razvoj i ishod ove krize, te posebno na odnos države Turske, kao međunarodnog garanta autonomnosti pokrajine Adžarije. Rad donosi puno novih saznanja vezanih za složene zakavkaskе prilike nakon raspada SSSR-a. Zanimljiv rad tretira geopolitičke promjene u Europi i na Balkanu i njihov uticaj na Republiku (Sjevernu) Makedoniju od početka 21. vijeka. U istom je ukazano na složenost unutrašnjih makedonskih prilika, te stalne pritiske i uslovljavanje susjeda na Makedoniju, na njenom putu ka euro-atlanskim integracijama. U ovom poglavlju, objavljen je koristan rad koji tretira nove pravce u historiografiji, sa novim modernim sagledavanjima historiografskih procesa i etapa.

U rubrici *Prikazi*, predstavljene su četiri (4) zanimljive historijske publikacije, i to: *Između čekića i nakovnja: bosanskohercegovački Muslimani/Bošnjaci u Drugom svjetskom ratu (1941-1945)*, autora Adnana Jahića; *Pretraživanje knjiga o historiji Bosne i Hercegovine na mađarskom jeziku; Matematičari-akademci, autorice Mirjane Vuković i Prilozi/Contributions*, br. 52, časopis Instituta za historiju Sarajevo. Riječ je o vrijednim historijskim sadržajima, čijim pojavljivanjem je značajno obogaćena bosanskohercegovačka historiografija.

U ovom broju časopisa u rubrici *Polemike*, dat je prostor reakciji dr. Zorana Janjetovića, na rad Salim Kadri Kerimija, koji je objavljen u časopisu *Historijski pogledi*, br. 11, a koji se odnosi iseljavanje kosovskih Albanaca pedesetih godina XX vijeka. Na kraju je dat detaljan pregled aktivnosti *Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla* u 2023. godini.

Na kraju možemo iskazati zadovoljstvo, da su u ovom broju časopisa *Historijski pogledi*, predstavljeni zanimljivi i raznovrsni historijski sadržaji, koji se odnose na važna pitanja bosanskohercegovačke, ali i šire evropske prošlosti. Ono što posebno karakteriše predstavljene sadržaje, jeste njihova naučna (historijska) aktuelnost, historijska inovativnost, bogata historiografska osnova,

naučno prihvatljiv metodološki pristup i važnost ukupnosti naučnih rezultata objavljenih radova.

Stoga smatramo, da radovi objavljeni u ovom broju časopisa *Historijski pogledi*, predstavljaju značajan doprinos razvoju bosanskohercegovačke i ukupne historiografije. U tom pogledu, *Uredništvo* časopisa *Historijski pogledi* zahvalnost upućuje autorima radova, kao i svim drugim saradnicima.

Uredništvo

FOREWORD

In the twelfth issue of the journal *Historical Views*, a diverse range of historical topics is presented to the scholarly, primarily historical, public. These topics address numerous questions from the modern and contemporary history of Bosnia and Herzegovina, as well as the broader European context. The most significant content is published in the *Articles* section, featuring a total of eighteen (18) highly substantial historical papers that explore various issues in modern and contemporary history, authored by recognized researchers from several European countries. This issue also includes a chapter called *Reviews*, which provides insights into four (4) interesting historical publications, one paper related to the chapter on *Polemics*, and concludes with a comprehensive overview of the *Activities of the Center for Research in Modern and Contemporary History in Tuzla for 2023*.

The first chapter begins by addressing a complex historical issue related to Russia's response to the annexation crisis (1908-1909). The paper presents important historical facts, primarily concerning Russian historiography, and offers interesting viewpoints that provide a new perspective on this significant historical question for Bosnia and Herzegovina. Another intriguing and substantial paper, based on a rich historiographical foundation, discusses the conditions in the Kosovo Vilayet and the geostrategic plans of the Ottoman Empire concerning this province, within the context of resolving the complex Eastern Question. In addition to presenting new historical facts, this work highlights the particular importance of the Kosovo Vilayet in the overall Ottoman circumstances in the Balkans at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. An interesting study traces historical remnants related to Southern Greneva (Greece) during the centuries of Ottoman rule. Through the analysis of defters and reflections on historical events, life, and the traditions of the people in this area, it reveals traces of centuries-long Ottoman influence and activity. The relevance of records from the Austro-Hungarian period is best illustrated through the example of the medresas in Travnik, where the presented records are used to analyze their location and architectural characteristics from the Austro-Hungarian period to the present day. One paper discusses the emergence and typology of tombstones (nišani) in the South Slavic regions, exemplified by the tombstones in the village of Glisnica near Pljevlja. It details the specific characteristics and features of these tombstones in the area. In a separate work, an extensive overview is provided on the continuity of Croatian hegemonic policy toward Bosnia and Herzegovina from 1878 to 1941, highlighting the cause-and-effect trajectory of such a policy throughout this period.

Two very interesting pieces address the phenomenon of the Holodomor in Ukraine during 1932-1933. This historical topic is examined from the perspective of non-regime press of the time. These papers represent a cognitive

novelty for the Bosnian-Herzegovinian academic community. Through two engaging articles, the significance of education during the socialist period is highlighted, particularly regarding the overall socio-political, economic, and national relations in Kosovo. Another compelling work, based on rich historiographical foundations and important new data, discusses Soviet-Czechoslovak scientific and technical cooperation during the Khrushchev and early Brezhnev periods, emphasizing its importance for the Eastern Bloc states during the Cold War. One paper explores the relations between Kosovo and Albania during 1968-1969. Another content-rich study examines the relationship of the Bosniak diaspora towards the Islamic Community during socialism, using articles from the journal *Bosanski pogledi*, which was an important publication for the Bosnian-Herzegovinian diaspora at that time. This work reveals the dissatisfaction and disagreements of the Bosniak diaspora, particularly with the leadership of the Islamic Community in Yugoslavia during this period. A significant theme addresses the importance and role of international rulings on Bosnia and Herzegovina in geopolitical changes. Through an analytical review of these rulings, the basic legal-political “capital” they represent is presented, crucial for normalizing and regulating relations in the Balkans. A separate study examines Russian policy in Bosnia and Herzegovina from 1992 to 2022, highlighting its consequences for both the situation in Bosnia and Herzegovina and the broader environment. The paper titled *The Adjara-Georgia Crisis and Turkey’s Attitude in 2004* discusses the circumstances that influenced the development and outcome of this crisis, particularly focusing on Turkey’s role as an international guarantor of the autonomy of the Adjara region. This work brings new insights into the complex circumstances in the South Caucasus following the collapse of the USSR. Another intriguing paper addresses the geopolitical changes in Europe and the Balkans and their impact on the Republic of (North) Macedonia since the beginning of the 21st century, highlighting the complexities of internal Macedonian dynamics and the ongoing pressures and conditions imposed by neighbors on Macedonia in its path toward Euro-Atlantic integration. In this chapter, a useful paper is published that discusses new directions in historiography, presenting modern perspectives on historiographical processes and stages.

In the section *Reviews*, four (4) interesting historical publications are presented: *Između čekića i nakovnja: bosanskohercegovački Muslimani/Bošnjaci u Drugom svjetskom ratu (1941-1945)* by Adnan Jahić; *Browsing among books on the History of Bosnia and Herzegovina in Hungarian language*; *Matematičari-akademci* by Mirjana Vuković; and *Prilozi/Contributions*, no. 52, a journal of the Institute for History in Sarajevo. These are valuable historical works that significantly enrich Bosnian-Herzegovinian historiography with their publication.

In this issue of the journal, the *Polemics* section features a response from Dr. Zoran Janjetović to the work of Salim Kadri Kerimi, published in the

journal *Historical Views*, no. 11, which deals with the emigration of Kosovo Albanians in the 1950s. At the end, there is a detailed overview of the *Activities of the Center for Research of Modern and Contemporary History Tuzla in 2023*.

In the end, we can express our satisfaction that this issue of the journal *Historical Views* features interesting and diverse historical content addressing important questions of both Bosnian-Herzegovinian and broader European history. What particularly characterizes the presented works is their scientific (historical) relevance, historical innovation, rich historiographical foundation, methodologically sound approach, and the significance of the overall scientific results of the published papers.

Therefore, we consider that the articles published in this issue of the journal *Historical Views* represent a significant contribution to the development of Bosnian-Herzegovinian and overall historiography. In this regard, the *Editorial board of Historical Views* expresses its gratitude to the authors of the articles, as well as to all other contributors.

Editorial Board